

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/aktualnosci/75154,Uroczystosci-w-75-rocznice-akcji-Burza-w-Proszowicach-i-Inspektoracie-AK-Maria.html>
20.04.2024, 17:07

Uroczystości w 75. rocznicę akcji „Burza” w Proszowicach i Inspektoracie AK „Maria”

Dr Marcin Chorążki z Oddziału IPN w Krakowie uczestniczył 28 lipca 2019 r. w uroczystości upamiętniającej wyzwolenie Proszowic przez oddziały AK.

Po mszy świętej w kościele NMP w Proszowicach dr Chorążki złożył kwiaty przed tablicą poświęconą akowcom. Następnie zebrani przeszli na cmentarz parafialny, gdzie złożono kwiaty i zapalono znicze na grobach zmarłych członków konspiracji AK i BCh. Spotkanie zakończyło się dyskusją w Centrum Kultury i Rekreacji w Proszowicach. Przedstawiciel IPN wygłosił krótki wykład dotyczący struktur i działalności AK na ziemi proszowskiej.

Przed 75 laty na terenie powiatu miechowskiego doszło do walk oddziałów AK i BCh z niemiecką żandarmerią i wojskiem. Żołnierze polskiej konspiracji przystąpili w ten sposób do ogólnopolskiej akcji powstańczej, którą określono kryptonimem „Burza”. Pierwszym miastem oswobodzonym przez partyzantów był Pińczów. 23 lipca 1944 r. miasto, które znajdowało się poza granicami inspektoratu i okręgu, zostało opuszczone przez Niemców. Władzę przejęły konspiracyjne struktury Delegatury Rządu na Kraj.

Dwa dni później żołnierze AK i BCh w podobnych okolicznościach zajęli Nowe Brzesko, a po intensywnych walkach opanowali Nowy Korczyn. W ciągu dwóch dni opanowano południową część przedwojennego powiatu pińczowskiego, a więc pogranicze

28 lipca 2019. Uroczystości w 75. rocznicę akcji „Burza” w Proszowicach

28 lipca 2019. Uroczystości w 75. rocznicę akcji „Burza” w Proszowicach

okupacyjnych powiatów miechowskiego i pińczowskiego. W kolejnym dniu rozbroili posterunek żandarmerii w Działoszycach i opanowali Koszyce.

Walki w Działoszycach doprowadziły do zdecydowanej kontrakcji niemieckiej, której momentem kulminacyjnym było starcie pod Skalbmierzem, w rejonie dworu w Sielcach. Mimo przewagi liczebnej wojska niemieckiego, które przybyło z Kazimierzy Wielkiej, a także wsparcia wroga przez zmotoryzowany pluton żandarmerii, partyzanci odparli atak i zajęli Skalbmierz. Niemcy wycofali się do Kazimierzy Wielkiej, gdzie zabarykadowali się oczekując pomocy z Krakowa. Ostatecznie Kazimierza została opanowana przez partyzantów AK 27 lipca i stała się siedzibą polskich władz powiatowych. Zorganizowano administrację, pocztę, żandarmerię i sądownictwo, które w sposób jawny działały na terenie wyzwolonym przez oddziały AK i BCh.

W kolejnym dniu Polacy opanowali Proszowice, a Niemcy wycofali swe posterunki z terenu gminy Luborzyca i sąsiednich miejscowości powiatu krakowskiego. W południe od strony Krakowa wkroczyła zwarta kolumna partyzantów, dowodzonych przez plut. Stanisława Gasa ps. „Modrzew” i kpr. Jana Latała ps. „Drozd” (II) z kompanii kpr. podch. Jerzego Biechońskiego ps. „Kłós”. Mieszkańcy wiwatowali i wręczali akowcom kwiaty.

Pod nadzorem żołnierzy AK i BCh pozostawała obszar powiązany linią kolejową Kocmyrzów – Proszowice – Kazimierza Wielka – Działoszyce, a także południowa część powiatu pińczowskiego z Pińczowem i Skalbmierzem. Mimo to przemieszczały się po nim oddziały niemieckie. Partyzanci nie chcieli ich zatrzymywać, ponieważ spowodowane walki skutkowały niemieckimi represjami, jak np. bombardowanie lotnicze Nowego Brzeska 27 lipca. Podobny los spotkał mieszkańców Opatowca 29 lipca, gdy próba rozbicia niemieckiego oddziału doprowadziła do pojmania przez Niemców zakładników i ich rozstrzelania.

5 sierpnia Niemcy rozpoczęli zdecydowaną kontrakcję przeciwko tzw. Rzeczypospolitej Proszowsko-Pińczowskiej. Kulminacyjnym momentem była bitwa pod Skalbmierzem. Pomoc sowieckich czołgów, które przybyły spod nieodległej Wiślicy, uratowała żołnierzy AK oraz ludność cywilną przed jeszcze większymi stratami. Jednak i tak zginęło wówczas ponad sto osób, w tym 24 akowców, a aktywność Armii Czerwonej ograniczyła się do jednego epizodu. Oczekiwanie na wojska sowieckie wraz z ujawnionymi strukturami Delegatury Rządu na Kraj wydało się dowództwu zbyt ryzykowne. Po 10 sierpnia zapadła decyzja o ograniczeniu działań zbrojnych. W inspektoracie „Maria” AK wraz z administracją cywilną przeszła do dalszej konspiracji, a osoby zdekonspirowane zostały skierowane do Samodzielnego Partyzanckiego Batalionu Szturmowego krypt. „Suszarnia”, operującego w lasach sancygniowskich.

Bilans działań w inspektoracie „Maria” należy ocenić pozytywnie. Obszar 800-1000 km kw. stanowił między 24 lipca a 10 sierpnia 1944 r. przestrzeń administrowaną przez Delegaturę Rządu na Kraj. Niestety pasywność strony sowieckiej doprowadziła do upadku Rzeczypospolitej Proszowsko-Pińczowskiej.